

UDK: 272-67-76:28
272-67-76:271.2
Pregledni rad
Primljeno: siječanj 2012.

Niko IKIĆ
Katolički bogoslovni fakultet u Sarajevu
J. Stadlera 5, BiH – 71000 Sarajevo
niko.ikic@bih.net.ba

NOVA EVANGELIZACIJA U PRAVOSLAVNOM I ISLAMSKOM RAZUMIJEVANJU

Sažetak

Pojam nova evangelizacija je skovan u novije vrijeme. Još je u procesu sadržajnog pročišćavanja unutar katoličke teologije. U ovom članku se prvo traži adekvatan odgovor na pitanje: Što on znači a što ne znači u katoličkom poimanju? Iskristalizirani odgovor služi kao polazište u pojmovno-sadržajnom istraživanju u pravoslavnom i islamskom razumijevanju. Na kraju se povlače određene pozitivne i negativne moguće aplikacije toga sadržaja na bosansko-hercegovačko društvo iz ekumenskog i dijaloškog kuta.

Ključne riječi: *evangelizacija, nova evangelizacija, da'wah, islah, džihad.*

Uvod

Počeo bih s pitanjem koje postavlja Ante Mateljan u svojem uvodniku časopisa *Crkve u svijetu* s početka 2011. godine, predstavljajući *Smjernice (Lineamenta)* za XIII. Biskupsku sinodu. On je primijetio da se u pripravnim dokumentima za izradu radnog materijala te Sinode nigdje ne spominju ni teologija ni teolozi, pa se pita zar „novoj evangelizaciji“ nisu potrebni ni teologija ni teolozi?¹ O tome koji su razlozi da se u dokumentu ne spominju tako važne sastavnice može se samo nagađati. Možda strah od teologa, možda nepovjerenje prema teologijama, možda propust a možda se od njih nema što dobroga očekivati a najvjerojatnije je da možda ima svega po malo. Neki uspoređuju teologe u Crkvi s ideolozima u državi zato što samo kritiziraju, primijetio je

¹ Usp. Ante MATELJAN, „Nova evangelizacija i teolozi“, *Crkva u svijetu* 46 (2011.), 6. Usp. također Ivo BALUKČIĆ, „Intelektualci i evangelizacija“, *Vjesnik Đakovačko-osječke i Srijemske biskupije* 139 (2011.), 327-330.

beogradski profesor Marko Đurić.² Bilo kako bilo Katolički bogoslovni fakultet u Sarajevu i naši teolozi kolokvijem koji su organizirali pod nazivom „Nova evangelizacija u bosansko-hercegovačkom društvenom okruženju“ i odabranim temama dokazuju da je potrebna „nova evangelizacija“ i da je ozbiljno shvaćaju.

Ovu temu razumijem kao proširenje opće evangelizacije i nove evangelizacije na pravoslavno i islamsko područje u kontekstu ekumenizma i međureligijskog dijaloga na području Bosne i Hercegovine. Da bih mogao istraživati teološko poimanje i utjecaj tih pojmova na ekumenski i međureligijski dijalog, morao sam prvo vidjeti što podrazumijeva središnji pojam u katoličkom poimanju, koje je temeljno polazište.

Skolastički instrumentarij bio bi od koristi, budući da se tada pri formiranju i upotrebljavanju nekog pojma potanko objašnjavalo i definiralo njegovo značenje. Rezultat takva metodološkog pristupa pojmovnom instrumentariju bio je taj da je većina teologa pri upotrebljavanju istoga pojma isto mislila a svi čitatelji su mogli pod upotrijebljenim pojmovima isto razumjeti. Danas imamo pojmovni kaos, posebno na hrvatskom govornom području. Skoro da svaki katolički teolog stvara svoje pojmove i daje im svoje značenje. Rezultat je takve „personalne metodologije“ u stvaranju pojmovnoga instrumentarija hrvatske teološke terminologije našega vremena da često upotrebjavani isti pojam nema isto značenje, te da se vrlo često radi o bliskom ili nijansiranom značenju, a koji puta o udaljenom pa i drukčijem sadržaju. Opisano terminološku opasnost valja staviti barem na kvadrat kad su u pitanju različite vjeroispovijedi i njihovi opći teološki izričaji, pa tako i o evangelizaciji ili novoj evangelizaciji.

Zato polazim od povijesnog konteksta pojma nova evangelizacija i njegova značenja i smisla koji ima u katoličkom poimanju. Dobiveno značenje i smisao nove evangelizacije pokušat ću tražiti u pravoslavnom i islamskom razumijevanju. Samo se po sebi razumije da ćemo se neizbježno susretati s novim pojmovima možda s istim ili donekle sličnim sadržajem i osmišljenjem.

1. Povijesna kristalizacija novog pojma

Kršćanska evangelizacija temelji se na Kristovu nalogu „pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju“ (Mk 16,15). Taj nalog Krist daje potpuno svjestan svojega poslanja od Oca.

---

² Usp. Marko P. ĐURIĆ, „Pravoslavlje i islam. Pokušaj jednog pristupa“, *Crkva u svijetu* 35 (2000.), 425.

Svijest poslanja dokazuje Isusova tvrdnja: „Kao što mene posla Otac i ja šaljem vas“ (Iv 20,21). Evangelizacija je dakle započela na Pedeseticu (Duhove) i traje do svršetka svijeta. U tom neprekidnom procesu evangeliziranja bilo je nekih posebno važnih momenata koji su se pretvorili u velike zamahe i impulse evangeliziranja.

Pojam nova evangelizacija uključuje postojanje prijašnjih evangelizacija koje ovaj novi pojam ne negira. Kad je ovdje riječ o prijašnjim evangelizacijama, onda se misli upravo na te posebne impulse. U tom duhu među prijašnjim velikim evangelizacijskim zahvatima valja ubrojiti one koje je u dobroj mjeri omogućio „Pax Romana“ na temeljima grčke helenističke civilizacije koja će prožeti rimske strukture i kulture. *Pax Romana* ovdje označava opće ozračje a manje pravne norme. Novi veliki zamah evangelizaciji omogućio je nadalje „Pax Constantina“ (Milanski edikt), čiju ćemo 1.700. obljetnicu uskoro (2013.) obilježavati. Izlazeći iz katakomba i nošena mirisom mučeničke krvi, evangelizacija je bila vrlo plodna. Posebno veliku evangelizaciju u povijesti Crkve predstavlja pokrštavanje germanskih i nekih slavenskih naroda koja je u dobroj mjeri, iako ne isključivo, započela sa svetom braćom Ćirilom i Metodom. O nekom novom pokušaju nove evangelizacije moglo bi se govoriti također u vrijeme križarskih ratova. U kasnom srednjem vijeku evangelizacija se primarno temelji na skolastičkoj teologiji, koja sustavno postavlja čvrste teološke temelje, koje će tek liberalizam 19. stoljeća jače uzdrmati.

Današnji procesi digitalizacije i globalizacije³ prouzrokovali su snažnu dekristijanizaciju, sekularizaciju, relativizam i indiferentizam, kao i velike migracije u svijetu. Takvi procesi silno doprinose da svjetski mediji stvaraju javno mnijenje pretežito na konzumističkim i hedonističkim temeljima. U takvom ambijentu postavljaju se neka nova božanstva i novi idoli kojima se klanjaju posebno mladi. Iz religioznog kuta promatrano tako se u svijetu proglašava „smrt Boga“ i „svetoga“, smrt svega transcendentnoga i nadnaravnoga, a istodobno se proglašava sloboda samovolje i sl. Evo u takvom svijetu počelo se govoriti o pojmu nove evangelizacije.

Pomalo zaboravljeni pojam evangelizacije smisleno oživljava Drugi vatikanski sabor. Sadržajno o njemu govori cijela konstitucija *Gaudium et spes*, budući da se tamo radi o odnosu Crkve prema svijetu. Ipak pretečom pojma nove evangelizacije možemo smatrati papu Pavla VI. koji svjesno i snažno revalorizira pojam evangelizacije. On je

---

³ Neki je nazivaju „Pax Americana“, usp. Bernard FILINIĆ, „Počeci Crkve i nova evangelizacija“, *Obnovljeni život* 51 (1996.), 307.

već 1975. god. u apostolskoj pobudnici *Evangelii nuntiandi*, u broju 14 ukazao na veliku važnost evangelizacije u smislu misionarske naravi Crkve, dok je evangelizaciju općenito shvaćao kao glavni cilj svojega pontifikata. To u njegovu pontifikatu simbolično naznačuje uzimanje imena Pavao, koje ističe apostola naroda kao velikog evangelizatora. Nadalje, u istom duhu papa Pavao VI. svjesno mijenja ime Kongregacija za propagandu vjere u Kongregaciju za evangelizaciju naroda. Isti Papa je inicirao da Sinoda biskupa 1974. godine raspravlja o „evangelizaciji u modernom svijetu“.⁴

Papa Ivan Pavao II. je među prvima formulirao, osmislio i prvi upotrijebio novoskovani pojam „nova evangelizacija“ još 1979. god. pri pastoralnom pohodu Poljskoj. Tako navodi Mateljan, dok Anton Bozanić i Ivo Balukčić navode da je isti Papa prvi puta progovorio o novoj evangelizaciji na Haitiju, u Port-au-princeu 1983. god. On svjesno upotrebljava pojam „nova ili druga evangelizacija“ i namjerno izbjegava pojam „re-evangelizacija“, ističe Bozanić.⁵ O istom pojmu Papa govori također na pastoralnim putovanjima po Latinskoj Americi. U formi dokumenta o novoj evangelizaciji blaženi Ivan Pavao II. govori u broju 13. postsinodne apostolske pobudnice *Reconciliatio et paenitentia* od 2. prosinca 1984. O istom pojmu govori na simpoziju europskih biskupa 1985. godine. U apostolskoj pobudnici *Christifideles laici* iz 1988. god. posve jasno gleda novu evangelizaciju kao adekvatan odgovor novonastalim prilikama. Novu ili ponovnu evangelizaciju spominje blaženi Ivan Pavao II. također u enciklici *Redemptoris missio*, od 7. prosinca 1990., posebno u brojevima 3, 33, 36 i dr. U govoru na otvorenju 4. generalne skupštine južnoameričkih biskupa u Santa Domingu 12. listopada 1992. Papa ističe da poziv na novu evangelizaciju prije svega znači poziv na obraćenje.⁶ Novu evangelizaciju kao pojam Papa ne zabilazi ni u enciklici *Fides et ratio* iz 1998. godine. U svim prilikama on ističe novu evangelizaciju kao temeljnu zadaću Crkve na početku 21. stoljeća.

Papa Benedikt XVI. prihvaća izazov i pojam nova evangelizacija, koji je iznjedrio njegov prethodnik Ivan Pavao II. Papa Ratzinger je također više puta koristio pojam i objašnjavao te snažno isticao njegovu važnost. Što više pojmu i njegovu sadržaju Benedikt XVI. pridaje

⁴ Teološko pastoralni tjedan 1975. godine je bio posvećen temi evangelizacije. O najnovijim pogledima usp. Anton BOZANIĆ, „Evangelizacija i sadašnja nova evangelizacija“, *Obnovljeni život* 53 (1998.), 144. Usp. Ivo BALUKČIĆ, „Intelektualci i evangelizacija“, 327-330.

⁵ Usp. A. BOZANIĆ, „Evangelizacija i sadašnja nova evangelizacija“, 145.

⁶ Usp. AAS 85 (1993.), 808.

institucionalno značenje. Nakon najave na blagdan sv. Petra i Pavla 29. lipnja 2010. u formi motu proprija („iz vlastite pobude“) svojim apostolskim pismom *Ubicumque et semper* od 21. rujna 2010. god., koje potpisuje u Castel Gandolfu, ustanovljuje instituciju kojoj je bitni cilj promicati novu evangelizaciju. Tim dokumentom Papa utemeljuje *Papinsko vijeće za promicanje nove evangelizacije* kao novo tijelo u Rimskoj kuriji. Među 19 imenovanih članova nalaze se kardinal Bozanić i nadbiskup Eterović. Novo Vijeće valja gledati kao strukturu svekolike potpore u koordinaciji, razmjeni iskustava i traženju rješenja u svezi s novom evangelizacijom. U obrazloženju svoje odluke Benedikt XVI. ističe da Crkva svugdje i uvijek (*ubicumque et semper*) ima obvezu naviještanja evanđelja. Taj nalog Crkva je dobila preko apostola od Krista koji je prvi evangelizator. To poslanje Crkve je u sklopu različitih povijesnih, kulturnih i civilizacijskih okolnosti tražilo i poprimalo nove oblike i programe, impulse i inicijative evangelizacije, ali uvijek s istom dužnošću i s istim sadržajem da naviješta istoga Krista jučer i danas i uvijek. Stoga papa Benedikt objašnjava da ni danas ne može postojati samo jedna te ista forma nove evangelizacije koja bi vrijedila za sve u Crkvi. Ne postoji jedan recept koji bi vrijedio za sve kršćane. Zato nova evangelizacija poziva sve strukture na traženje novih načina evangeliziranja sukladno prilikama vremena i prostora. Nova evangelizacija obuhvaća evangelizaciju već evangeliziranih i još ne evangeliziranih. Papa ističe da samo nova evangelizacija može osigurati produbljivanje čiste i čvrste vjere, što može učiniti da te tradicije dobiju snagu za istinsko oslobođenje. Sasvim sigurno je potrebno obnoviti kršćansku bit ljudskog društva. Preduvjet za to je obnova kršćanske biti zajednica koje žive u tim zemljama i narodima, ističe se u motu propriju osnivanja novog Papinskog vijeća.⁷

Već u najavi utemeljenja novog Papinskog vijeća za promicanje nove evangelizacije 29. lipnja 2010. god. Papa navodi njezina dva bitna razloga, a to je sve veća sekularizacija i sve manji osjećaj za Boga. Papa Benedikt poziva sve strukture Crkve na novu evangelizaciju zbog naglašene anemičnosti, ravnodušja, nezainteresiranosti i nemara u naviještanju, zbog dezorijentiranosti današnjeg svijeta, puke deklarativnosti današnjeg kršćanina. Zbog tih razloga nova bi evangelizacija trebala biti svjesna i promišljena, konstantna i organizirana, osobna i komunitarna, privatna i javna, dobronamjerna, plemenita i uvijek iz ljubavi prema Bogu i spasenju ljudskoga roda.

⁷ Usp. BENEDIKT XVI., *Ubicumque et semper*, na http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/apost_letters/documents/hf_ben-xvi_apl_20100921_ubicumque-et-semper_it.html (10. XI. 2011.).

U svojoj apostolskoj postsinodnoj pobudnici *Verbum Domini* od 30. rujna 2010. god. Benedikt XVI. ističe da misijski nalog Crkve proizlazi iz naravi vjere koja uključuje spasenje i oslobođenje svih, koja naviješta Logos nade. Ono što nam je darovano, imamo obvezu prenijeti drugima. Crkva ima poslanje *ad gentes*. Pri kraju svoje pobudnice Papa ističe da naše vrijeme treba biti sve više vrijeme slušanja Božje riječi i nove evangelizacije, osobito u onim narodima gdje je evanđelje zaboravljeno ili trpi ravnodušnost većine zbog proširene sekularizacije.⁸

Papa Benedikt XVI. je u svojoj homiliji 5. lipnja 2011. na zagrebačkom Hipodromu istaknuo da je Crkva u krizi budući da je obitelj u krizi. Ako se nova evangelizacija odnosi na prevladavanje novonastale krize Crkve, onda *eo ipso* mora sadržajno doticati obitelj. Evangelizacija se tiče same Crkve i njezina odnosa prema svijetu u kojem je obitelj njegova jezgra.

2. Smisao nove evangelizacije

Sam pojam *euangelion* označava novu vijest, prvu vijest, radosnu vijest i sl. Kad se sada naglašava nova evangelizacija, ne radi se o novoj radosnoj vijesti, novom evanđelju, novoj vjeri, nego samo o novom načinu naviještanja, novom žaru, novim metodama.

Nadbiskup Salvatore Rino Fisichela, imenovani pročelnik Papinskog vijeća za promociju nove evangelizacije, koje je utemeljeno 30. lipnja 2010. god., već 28. siječnja 2011. objašnjava pojam nova evangelizacija koji smatra „neologizmom“, tj. novom kovanicom ili jezičnom novinom. On ističe da pridjev „nova“ potvrđuje imenicu „evangelizacija“, a da ne krnji njezinu stvarnost. Pridjev se nipošto ne odnosi na sadržaj evangelizacije. U strogom smislu pridjev ne kvalificira prijašnju evangelizaciju kao negativnu ili nevjerodostojnu, iako je potrebno i o tome govoriti. Pojam „nova evangelizacija“ uzet je budući da je potpuno novi kontekst u kojem živimo i u kojem trebamo naviještati. Pridjev „nova“ valja shvatiti kao poticaj novog promišljanja i traganja za novim načinima evangelizacije nepromijenjenoga pologa vjere u novim uvjetima i okolnostima na način novoga govora. U svojem predavanju „Svećenik nove evangelizacije“ u okviru 51. Teološko-pastoralnog tjedna u Zagrebu početkom 2011.

---

⁸ Usp. BENEDIKT XVI., *Verbum Domini – Riječ Gospodnja* (Zagreb: KS, 2011.), br. 90-98, str. 155-166, te br. 122, str. 196.

godine naglasio je da je bit ista a izraz drukčiji.⁹

Pojam „evangelizacija“ Drugi vatikanski sabor upotrebljava 31 puta a nijansirani pojam „evangelizirati“ susrećemo 18 puta. O njemu se izravno govori u *Lumen gentium* u sklopu govora o Crkvi kao Božjem narodu (LG 17), te u dokumentu *Ad gentes* gdje se razvija misijska narav Crkve (AG 1 i 2). Sam pojam koji dolazi od grčkog glagola *euangelizo* znači donijeti ili donositi radosnu vijest, formuliran je već u Starom zavjetu. U povijesti teologije bio je prilično zaboravljen, čak i u vrijeme velikih zamaha evangelizacije. Pojam uključuje više nijansiranih značenja, kao npr. obraćenički proces koji započinje navještajem i traje za života. Nadalje se podrazumijeva posebno naglašeni misionarski nalog i svjesno djelovanje kroz pojam evangelizacije. Protestantski teolozi i propovjednici pod istim pojmom naglašeno razumiju slušanje i prihvaćanje Božje Radosne vijesti. Vidimo da je pojam evangelizacije vrlo složen proces koji ukratko obuhvaća navještaj evanđelja, prihvaćanje i svjedočenje radosne poruke.¹⁰ Kongregacija za nauk vjere u svojoj doktrinarnoj noti od 3. prosinca 2007. god. ističe da evangelizirati ne znači samo poučavati nekom nauku već riječima i djelima naviještati Krista, tj. postati sredstvom po kojem je Krist prisutan i djelotvoran u svijetu. Kongregacija ističe da svaki čovjek ima pravo na evangelizaciju i da je svaki kršćanin dužan evangelizirati. Evangelizacija obogaćuje kako evangelizirane tako i evangelizatore.¹¹ Uz opis ciljeva evangelizacije Ivančić ističe ulogu zajednice kao evangelizatora.¹²

U čemu je evangelizacija nova? Nova je po situaciji u kojoj se nalazimo. Nova može biti po načinu evangeliziranja i po novom oduševljenju naviještanja. Nova po svojem izrazu, a ne po svojoj biti. Nije nova u svojem sadržaju, nego u svojem žaru, metodama i izrazu. Bitna je svrha nove evangelizacije prije svega unutrašnja promjena i

---

⁹ Usp. Salvatore Rino FISICHELLA, „Svećenik nove evangelizacije“, *Bogoslovska smotra* 81 (2011.), 528. Više o Fisichelinu razumijevanju pojma „nova evangelizacija“ usp. također web stranicu <http://www.molitve.info/index.php/201101285387/NADBISKUP-FISICHELLA-O-NOVOJ-EVANGELIZACIJI.html> (15. XI. 2011.).

¹⁰ Usp. A. BOZANIĆ, „Evangelizacija i sadašnja nova evangelizacija“, 143. Usp. također od istog autora članak: „Evangelizacija i obraćenje – trajni procesi“, *Obnovljeni život* 54 (1999.), 111.

¹¹ Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Doktrinarna nota o nekim aspektima evangelizacije* (Zagreb: KS, 2008.), br. 2 i 6.

¹² Usp. Tomislav IVANČIĆ, „Zajednica kao evangelizator i cilj evangelizacije“, *Bogoslovska smotra* 45 (1975.), 249-258. Usp. također Ratko PERIĆ, „Naša situacija kao mjesto evangelizacije. Summarium“, *Bogoslovska smotra* 45 (1975.), 187-201. Teološko-pastoralni tjedan 1975. godine je bio posvećen temi evangelizacije.

stvarno obraćenje vjernika da postanu svjesni evangelizatori i svjedoci. Cilj je promijeniti osobnu učmalu i javnu konzumističko-hedonističku svijest. Nova evangelizacija ne bi smjela ostati samo na razini katehizacije, koja primarno poučava o vjeri. Nova evangelizacija mora pronaći načine kako ljude voditi do iskustva vjere, kako ih voditi kroz osobno obraćenje do svjesnog svjedočenja.

Nova evangelizacija često znači suprotstavljanje ovome svijetu, ali također i obranu istina vjere, Božjih zapovijedi i zdravih načela kršćanskog morala, pojašnjava kardinal Puljić u svojoj poruci povodom nove pastoralne i školske 2011./2012. godine. „Sile tame“ danas najviše djeluju preko liberalnih i rušilačkih centara moći koje podupiru vladine i nevladine organizacije, naglašava Kardinal. Pod njihovim utjecajem se sve u javnosti relativizira i ignorira, obezvređuje i izruguje. Tako se potvrđuje „diktatura relativizma“, koju papa Benedikt često apostrofira, a koja današnjem svijetu rađa „razbojničku bandu“. Zato nam je potrebna nova evangelizacija koja je u nekom smislu „autoevangelizacija“, komentira kardinal Puljić.¹³

Nadbiskup Eterović predstavio je 4. ožujka 2011. u Rimu *Smjernice (Lineamenta)* za redovnu XIII. skupštinu Biskupske sinode koja će se od 7. – 28. listopada 2012. održati na temu: „Nova evangelizacija za prenošenje kršćanske vjere“. Ovaj dokument je samo pripremljeni materijal koji treba iskristalizirati konačni radni materijal (*Instrumentum laboris*) Biskupske sinode koja djeluje već 45 godina. U dokumentu *Lineamenta* pitanja su razvrstana u četiri grupe: unutrašnje crkvene komunikacije, razlikovanje između nadahnuća Duha i vlastitih nagnuća, potreba nove evangelizacije te razotkrivanje svega onoga što je priječi. Okvir koji okružuje i uzrokuje novu evangelizaciju je u prvom redu fenomen „sekularizacije“, u kojoj se osjeća gubitak gramatike vjere koji se snažno pokazuje kroz agresivni protukršćanski i protucrkvjeni relativizam. Drugi fenomen je velika „migracija“ ljudi koja sa sobom povlači mnoga teška pitanja. Treći fenomen je „globalizacija“ po kojoj se snažnim utjecajem, najvećim dijelom preko medijskih sredstava, oblikuje kolektivna svijest primarno na ekonomskim temeljima, koji od BDP-a i progressa stvaraju nova božanstva.¹⁴ Papa Benedikt XVI. u apostolskom pismu *Ubicumque et semper* među uzroke ubraja još fenomen otpadništva i ravnodušnosti.

Svi uzroci ostavljaju vidne posljedice budući da mnogi katolici žive nekatolički, tj. poganski, pa imamo moderne krštene pogane koji

¹³ Usp. Vinko PULJIĆ, „Doprinos novoj evangelizaciji“, *Vrhbosna* 35 (2011.), 232-233. Usp. također *Katolički tjednik*, 1. IX. 2011., 7.

¹⁴ Usp. A. MATELJAN, „Nova evangelizacija i teolozi“, 4-6.

sve više prihvaćaju kulturu smrti umjesto života, eutanaziju umjesto rađanja, istospolne brakove umjesto istinske ljubavi, kršćane koji prodaju svoje crkve za „pubove“ i diskoklubove i sl. I ovakvu točkicu valja staviti u mozaik naše cjelokupne stvarnosti.

Vratimo se Eterovićevu predstavljanju *Smjernica*. On je istaknuo da i Crkva ima svoju odgovornost za nastalo stanje koje vapi za novom evangelizacijom. Crkva koja evangelizira mora biti evangelizirana. Iz toga jasno proizlazi da nova evangelizacija ima dva bitna smjera. Prvi je smjer *ad intra* prema Crkvi, a drugi smjer je *ad extra* prema vani. Budući da je naviještanje u naravi same Crkve, da je Kristov misionarski nalog bit Crkve, da jednostavno onaj koji vjeruje da je taj pozvan i naviještati... stoga treba prvo pročititi pojmove i ponašanje u samoj Crkvi, kako bi se drugima moglo staviti pitanje Boga u središte njihova života, kako bi se moglo obrazlagati vlastitu nadu, kako bi se moglo pobijediti strah pred novim izazovima, naglasio je nadbiskup Eterović prema Grdenu.¹⁵

Nove načine nove evangelizacije valja još iskristalizirati. Jedno je pak sigurno, da projekt nove evangelizacije počiva na obnavljanju vlastite vjere u kojoj valja tražiti novi put kako osobno susresti Isusa onako kako ga je životvorno susreo Zakej. Da bi se ostvario cilj valja tražiti nove načine inicijacije u vjeri, te u navještanju i svjedočenju. Očito sama apologija vjere više nije dostatna, iako je i dalje potrebna. Nova evangelizacija polazi od sadašnjosti a okrenuta je budućnosti Crkve. Ona je samo nova forma stare koncilske ideje *aggiornamenta* Crkve i tvrdnje *Ecclesia semper reformanda*, tj. da je Crkva uvijek potrebna obnove.

Osnovno obilježje nove evangelizacije moralo bi biti uključivane svih kršćana i svih struktura Crkve. Evangelizacija mora svjesno prožeti sav život svih vjernika, sve skupine, od mladih preko obitelji do biskupa i teologa. Nova evangelizacija pojmovno obuhvaća ne samo nekristijanizirane nego i dekristijanizirane, nadalje ne samo u vjeri zalutale ili od vjere otpale nego također prije svega u vjeri klonule i u ravnodušju potonule kršćane. Važno je napomenuti da evangelizaciju ipak valja razlikovati od vanjskih misija Crkve. Ona, vođena i nošena Duhom Svetim, polazi od ukorijenjene dotične kulture u smjeru potpune i cjelovite kristijanizacije.¹⁶

Koliko je navještanje obveza kršćana, pokazuje Pavlov uzdisaj kad

---

¹⁵ Darko Grden je opširno komentirao apostolsku pobudnicu *Ubicumque et semper*, usp. „Nova evangelizacija: povratak svetome“, *Mjesečni magazin Glasa Koncila* 2 (2011.), 10-12.

¹⁶ Usp. A. BOZANIĆ, „Evangelizacija i sadašnja nova evangelizacija“, 146-149.

kaže: jao meni ako evanđelja ne naviještam (Gal 2,20). Nova evangelizacija predstavlja novi misionarski izazov za svakog vjernika, ali ona nije potpuno isto što su misije u Crkvi. Naviještati valja riječju i djelom. Karitativno djelovanje Crkve svakako je vid nove evangelizacije. Djelotvorna ljubav često ima veću snagu evangeliziranja od samo izgovorene riječi. Blaženi Alojzije Stepinac je isticao da se ljude može privesti samo djelotvornom ljubavi. Djelotvoran rad Špehar naziva „euharistijom poslije euharistije“.¹⁷ Jedan od mogućih impulsa mogu biti i novi katolički pokreti i nove zajednice,¹⁸ ako se uklope i uključe u zajedničke pastoralne programe Crkve. Svaki vjernik treba postati svjedok Istine (Iv 18,37).

Bez obzira što gore spomenute *Smjernice (Lineamenta)* nisu izrijeком spomenule teologije i teologe, ipak valja naglasiti da je velika uloga općenito katoličkih intelektualaca, a onda i teologa u novoj evangelizaciji. Stoga u ovom procesu treba upravo kršćanskim intelektualcima posvetiti dužnu pozornost. Valja ih odgajati i međusobno umrežavati te s Crkvom povezivati u programe nove evangelizacije, posebice u doprinosu katoličkog duha i ozračja pri kreiranju javnoga mnijenja, pri čemu valja više koristiti medije kao katedru i propovjedaonicu evangelizacije, naglašava Balukčić.¹⁹

Slika nove evangelizacije prilično je složena i još uvijek nedovoljno iskristalizirana. Obrisi se ocrtavaju u bitnim starim sadržajima ali novim pristupima, novim metodama, novom oduševljenju i žaru. Novi pristup ne može promijeniti stari polog vjere, ali može otkriti nove vidike istine koji su eventualno do sada bili zamagljeni. Jedan takav novi vidik evangelizacije proširuje njezino poimanje. Evangelizacija je skoro bila poistovječena s misionarskim nalogom Crkve u smislu naviještanja Radosne vijesti samo ne kristijaniziranim narodima. Nova evangelizacija poprima novi impuls, šire značenje i dublji sadržaj. Misionarski nalog nije zaboravljen, ali se težište nove evangelizacije stavlja na Crkvu iznutra. U tom duhu ona dobiva prvenstveno na osobnoj, onda unutarcrkvenoj i tek onda misionarskoj razini medicinsko značenje ozdravljenja i produbljenja, buđenja i osvješćenja, djelotvornosti i aktivnosti u svijesti izvorne vjere i osobnog odnosa prema

¹⁷ Usp. Milan ŠPEHAR, „Euharistija' poslije euharistije“, *Riječki teološki časopis* 9 (2001.), 143-160.

¹⁸ Usp. BENEDIKT XVI., *Verbum Domini*, br. 94.

¹⁹ Usp. I. BALUKČIĆ, „Intelektualci i evangelizacija“, 327-330. Usp. također Pero ARAČIĆ, „Nadolaskom trećeg tisućljeća: zahtjevi i perspektive nove evangelizacije“, *Diacovensia* 8 (2000.), 173-190. Usp također Bonaventura DUDA, „Krštenje i (nova)evangelizacija“, *Bogoslovska smotra* 72 (2002.), 499-520.

Isusu Kristu, snagom Duha Svetoga u Crkvi i u svijetu. Takvo poimanje nove evngelizacije želimo otkrivati i uspoređivati s pravoslavnim i islamskim razumijevanjem. Pri tome valja naglasiti da nam nije glavni zadatak dublje teološko predstavljanje tih pojmova kod drugih vjeroispovijedi, nego samo otkrivanje njihova sličnog sadržaja kao pretpostavke za njihove aplikacije na ekumenske i dijaloške odnose u BiH.

3. Nova evangelizacija u pravoslavnom razumijevanju

Kao temelj predstavljanju pravoslavnog razumijevanja evangelizacije i nove evangelizacije uzimam „Poruku poglavara Pravoslavnih Crkava“ od 12. listopada 2008. Najviši pravoslavni poglavari su se susreli povodom godine sv. Pavla od 10. do 12. listopada u Fanaru (dio Istanbula) u sjedištu Carigradske patrijaršije. Njihova poruka sadržava 13 točaka. Za našu temu je važno nekoliko točaka koje posebno predstavljam.²⁰

Nadahnuti učenjem i djelom apostola Pavla, pravoslavni poglavari u trećoj točki ističu važnost i obvezu Crkve „misionirati“, pri čemu se oslanjaju na Djela apostolska gdje se kaže: „bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu i po svoj Judeji i Samariji i sve do kraja zemlje“ (Dj 1,8). U istom dokumentu pravoslavni poglavari snažno ističu da evangelizacija obuhvaća evangeliziranje naroda Božjeg, ali i onih koji ne vjeruju u Krista. U tome se osjeća paralela s katoličkim poimanjem *ad intra* i *ad extra* nove evangelizacije ili evangelizacije „dekristijaniziranih“ i „nekristijaniziranih“. Evangeliziranje ne treba izvršavati agresivno ili različitim vidovima prozelitizma, već s ljubavlju, razboritošću i poštovanjem prema identitetu svakog čovjeka i kulturnim posebnostima svakog naroda. U tim misionarskim nastojanjima sve pravoslavne Crkve su dužne dati svoj doprinos poštujući kanonski poredak, naglašava se u trećoj točki, u kojoj se ponavljaju slični pogledi na evangelizaciju i njezino razumijevanje, koja obuhvaća kako one u Crkvi tako i one izvan Crkve. Slično katoličkom pogledu s obzirom na okolnosti evangeliziranja ističe se da Kristova Crkva danas vrši svoje služenje u jednom svijetu koji se razvija velikom brzinom, koji postaje odveć uzajamno povezan zahvaljujući sredstvima komunikacije i razvoju komunikacijske tehnologije. Međutim, usporedo s tim povećava se i postotak otuđivanja, podjela i sukoba.

U četvrtoj točki *Poruke* naglašava se da je za kršćane izvor ova-

---

²⁰ Usp. *Poruku* na <http://pravoslavlje.spc.rs/broj/998/tekst/poruka-poglavara-pravoslavnih-crkava/> (15. XI. 2011.).

kva stanja čovjekovo udaljavanje od Boga. Svetost ljudske osobe biva opterećena pretenzijama „*individue*“, a čovjekov odnos prema ostaloj božanskoj tvorevini podvrgava se njegovoj utilitarnoj ili zlopotrebno potrošačkoj samovolji, naglašava se u petoj točki, koja pobliže ukazuje na uzroke, koji potiču i dovode do ovakva stanja. Smisao evangelizacije gleda se kako u istraživanju uzroka, tako i u neposrednom sučeljavanju s njihovim tragičnim posljedicama koje ih prate.

Zadnja, 13. točka sastavljena je od više podtočki. Ona treća podtočka iznosi želju poglavara Pravoslavnih Crkava da i, usprkos svim poteškoćama, nastave teološke dijaloge s ostalim kršćanima, kao i međureligijske dijaloge, posebice s judaizmom i islamom, budući da dijalog predstavlja jedini način rješavanja razlika među ljudima, posebno u vremenu kao što je današnje, u kojemu svakovrsne podjele, uključujući i one nastale u ime religije, prijete miru i jedinstvu ljudi, ističu poglavari.

Zaokružujući kratko predstavljanje pravoslavne teologije o na-šoj temi, valja jasno istaknuti da pravoslavna strana službeno i izri-jekom ne upotrebljava pojam „nova evangelizacija“, ali iz aktualnog pristupa najviših poglavara tom pitanju može se pretpostaviti da načelno ne odbijaju sam pojam i njegov sadržaj. Nadalje se može sa si-gurnošću potvrditi identične ili približno slične temeljne poglede kako na razumijevanje evangelizacije kao bitnog poslanja Crkve, tako i na uočavanje sličnih uzroka i njihovih posljedica. Kao potvrdu ove teze spomenimo da pravoslavni poglavari govore o „udaljavanju od Boga“ kao bitnom uzroku, a papa Benedikt ističe „udaljavanje od vjere“. Na pitanje kakva treba biti nova evangelizacija, daju se prilično slični od-govori. Papa Benedikt misli da ona mora biti „svjesna, promišljena, konstantna“ i sl., a pravoslavni poglavari kažu da evangelizacija treba biti „ne agresivna, ne prozelitska, razborita, poštujući identitet osobe i naroda“ i sl.

Slični globalizacijski procesi su zahvatili cjelokupno čovječan-stvo, pa i Crkvu koja nije niti može biti neki nedodirljivi otok. Cjelo-kupnu Crkvu zapljuskuje „tsunami“ relativizma i sekularizacije, koja se pretvara u ideologiju i postaje velik izazov cijelom kršćanstvu.²¹ Zanimljivo je da je teolog Srpske pravoslavne crkve jeromonah Justin Popović još 1974. godine u prvom izdanju svoje knjige *Pravoslavna Crkva i ekumenizam* napisao da je relativizam u filozofiji europskog humanističkog progresa morao rezultirati relativizmom u etici. On smatra relativizam ocem anarhizma i nihilizma. Iz svega slijedi da je

---

²¹ Usp. Jakov JUKIĆ, „Kršćanstvo i sekularizacija“, *Diacovensia* 8 (2000.), 69-87.

etika postala anarhija i nihilizam.²² Njegova predviđanja su se na žalost ostvarila, budući da smo svjedoci anarhije na svakom koraku a etiku i moral skoro da se može susresti samo u knjigama. Kao i nekada tako se i danas osjećaju svuda približno isti uzroci i primjećuju približno slične posljedice. Stoga bi traženje rješenja i novih načina evangelizacije također trebalo postati globalno jedinstveno, što bi se moglo tumačiti dodatnim motivom i potrebom ekumenskog zbližavanja. Za što plodonosniji učinak nove evangelizacije od velike koristi za cijelu Crkvu bio bi usklađeniji pristup Katoličke i Pravoslavne crkve, naravno uvažavajući sve povijesno-kulturne pa i teološke posebnosti.

4. Nova evangelizacija u islamskom razumijevanju

Smail Balić tvrdi da islam ne pozna stvarni misijski nalog. Svoju tvrdnju temelji na Kur'anu gdje se u petoj suri kaže da oni koji su vjerovali u Alaha i vječni život, među kojima se nabrajaju židovi, sabejci i kršćani, te koji su činili dobra djela, da se oni nemaju čega bojati i da ni za čim neće tugovati (5,69). Naspram monoteističkim religijama islam se razumije kao bolja alternativa, ali ne kao jedini put spasa, napominje Balić. Prema njemu islam teološki ne pozna ni pojam „missio“, ni pojam „misije“, iako su ih pomalo strukturalno prihvatili po uzoru na kršćane. Nešto slično misijskom nalogu iz islamske perspektiva odgovara pojam „protumisija“, ističe Balić.²³

Ipak ono što kršćani sadržajno podrazumijevaju pod pojmom evangelizacija i nova evangelizacija, ili još šire rečeno pod pojmom misije, to u dobroj mjeri izražavaju tri islamska pojma. To su „da'wah“, „islah“ i „džihad“. Moramo ih malo iz bližega upoznati.

Pojam „da'wah, da'wa, dava“ ili „dave“ prema Glosaru dolazi od arapske riječi „da'wah“. U užem smislu pojam „da'wah“ znači poziv na islam i propagiranje vjere, a u širem smislu znači socijalna skrb i

---

²² Usp. Justin POPOVIĆ, *Pravoslavna Crkva i ekumenizam* (Manastir Hilandar, 1995.), 79.

²³ Usp. Smail BALIĆ, *Islam für Europa. Neue Perspektiven einer alten Religion* (Köln – Weimar – Wien: Böhlau, 2001.), 132-133. Pod naslovom *Islam i kršćanstvo* izdala je Biskupska konferencija Emilie Romagne, objavila izdavačka kuća Kršćanska sadašnjost u Zagrebu 2002., dokument koji ima svoj povod u mnogobrojnim dolascima muslimana u Italiju. Tamo se sažeto iznose moguće zajedničke podloge dijalogu, uz navođenje i bitnih teoloških razlika, usp. str. 15-35. Ovdje je korisno spomenuti da je *Tajništvo za nekršćane* izdalo dokument pod naslovom: *Stav Crkve prema sljedbenicima drugih religija* (Zagreb: KS, 1985.).

misionarske aktivnosti.²⁴ Složeno i višeslojno razumijevanje pojma također ističe Islamska enciklopedija. Tamo se pojašnjava da se između ostalih značenja pod pojmom „da’wah“ razumijeva i poziv mrtvima da ustanu iz groba na sudnjem danu, kao i poziv na jelo s gostima, nadalje također poziv na molitvu, kao što izriče sljedeći ajet druge sure: „odazivam se molbi molitelja kad me zamoli“, 2,186. Isti pojam također znači poziv u kuću mira onomu koga hoće pozvati (10,25), ili poziv na obdržavanje zakona i sl. Dakle poziv obuhvaća religiozno Božje ljude i proroke koji su pozvani i koji pozivaju da se vjeruje istini islamske religije.²⁵ Kur’an u tom duhu ističe: „istina vam dolazi od Gospodara vašeg i onaj koji se uputi Pravim putem, uputio se za svoje dobro, a onaj koji krene stranputicom, krenuo je na svoju štetu, a ja nisam vaš odvjatnik (10,108)“.

Pojam „da’wah“ široko može obuhvatiti svaku aktivnost muslimana. Ipak „davu“ ili „da’wah“ ne treba gledati kao stup islamske vjere. U Kur’anu se pojam „dava“ ili „da’wah“ pojavljuje u raznim verzijama više od stotinu puta. Prema jednoj disertaciji o višeslojnom poimanju pojma „da’wah“, obranjene u Helsinkiju 2004. godine, čiji je autor Egdunas Racijs, nije posve jasno koliko je pojam usmjeren nemuslimanima a koliko muslimanima.²⁶ Pozivanje u obadva pravca može se naći u samom Kur’anu. Tako se npr. sura 71, ajet 5-6 može razumjeti u smislu pozivanja muslimana: „Gospodaru moj, ja sam narod svoj i noću i danju doista pozivao, ali ga je pozivanje moje još više udaljilo“. Na drugoj strani pojam svakako uključuje i pozivanje nemuslimana. U suri 3, ajet 104 kaže se: „Neka među vama bude onih koji će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro, a od zla odvrćati, oni će šta žele postići“. U suri 16, ajet 125 nalazimo u najvećoj mjeri misionarski poziv. Tamo se kaže: „Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj, i s njima na najljepši način raspravljaj. Gospodar tvoj zna za one koji su zalutali s puta Njegova. No on zna one koji su na Pravome putu“.²⁷ U suri 13, ajet 36 ističe se da se „samo Alahu treba“ klanjati. Sve druge „on poziva na Pravi put“ (23,73). Onima koji ne vjeruju, bit će pokazana „Alahova odvratnost“ budući da su „pozvani da vjeruju a ostali nevjernici“ (40,10). Sura 41, ajet 33 ističe da je najljepše kad se

²⁴ Usp. „Islamski glosar“, *Glosar religijskih pojmova* (Sarajevo: Međureligijsko vijeće Bosne i Hercegovine, 1999.), 20.

²⁵ Usp. *The encyclopaedia of Islam II., C-G*, (Brill: Leiden 1991.), 168s.

²⁶ Usp. Egdunas RACIUS, „The multiple nature of the islamic da’wa“, disertacija obranjena u Helsinkiju 23. 10. 2004. (Helsinki, 2004.), 31-32.

²⁷ Korišten KUR’AN s prijevodom Besima Korkuta (Sarajevo: El-Kalem, 2005.), str. 280.

čovjek „poziva“ (moli) Alahu, da čini dobra djela i da govori: „ja sam doista musliman“.

Ako ovo kratko promišljanje smijemo zaključiti onda moramo istaknuti da islamsko pozivanje u smislu evangelizacije ipak uključuje *ad intra* i *ad extra*, dakle pozivanje muslimana i nemuslimana na „pravi put“. Dobra djela i molitva prate pozivanje, što se može razumjeti kao svjedočenje vjere. Pojam dakle označava kako islamiziranje nemuslimana tako i produbljenje vjere muslimana. Iz ovog kuta gledano uključuje islamiziranje *ad extra* kao i *ad intra*. Ovakvo razumijevanje pojma „davat“ odgovara katoličkom poimanju „evangelizacije evangeliziranih“ i „neevangeliziranih“.

Još širi islamski pojam koji je povezan s našim pitanjem je „islah“ koji označava obnovu (reformu) koja se prvenstveno odnosi na kolektivno usklađivanje. Izvorni arapski pojam „islah“ znači doslovno nekamo se uputiti, npr. u skrovište, također znači dati nanovo prvotni oblik. U ovom smislu znači povratak prvotnom obliku. U povezanosti s pojmom „da'wah“ uključuje kako pozivanje ili „upućivanje“ nemuslimana na islam, tako pozivanje muslimana na život prema islamu u izvornom obliku.

Dolazimo do trećega pojma „džihad“ i pitamo se je li „džihad“ neka vrsta evangelizacije odnosno islamiziranja? Odgovor na to pitanje uvelike zavisi od pozicije na kojoj se nalazite. U zapadnom svijetu pojam „džihad“ je percipiran kao najbrutalniji način širenja islama mačem i sabljom. Pojam se često razumije kao vjerski rat ili sveti rat. Islamski pisci pak na drugoj strani ističu da se islam širio snagom duha i istine, a ne sabljom i mačem, budući da ga nalazimo i tamo gdje islamski vojnik nikada nije kročio, kao npr. u Indoneziji. Oni misle da je pojam „džihad“ neka vrsta vanjskog odgovora na trijumfalizam Crkve. Ovdje nas više od apologije „džihada“ zanima razumijevanje pojma od islamskih teologa. Oslanjam se na priručnik *Islamska vjeronauka*. Prema njemu „džihad“ je višeslojan pojam. Prvo ga valja shvatiti kao dosljednu primjenu svih islamskih propisa, kako bi zakoni Istine došli do punog izražaja. „Džihad“ nadalje znači aktivnu borbu u društvu protiv svih nastranih pojava prije svega u društvu. Treće u višestrukom razumijevanju pojma „džihad“ valja razumjeti i borbu protiv svih strasti i zabluda. Kao četvrto valja istaknuti ono posebno prošireno i isticano značenje pojma „džihad“ u razumijevanju obrane vjere, domovine, života i dostojanstva muslimana. Ovako shvaćeni „džihad“ je „fars“, tj. obvezni islamski propis za svakog punoljetnog muslimana i muslimanku. „Džihad“ se teološki vrednuje kao „ibadet“, što predstavlja obvezni i neobvezni, javni i tajni, vanjski i nutarnji, formalni i ne-

formalni oblik pobožnosti. „Džihad“ dakle obvezuje na borbu snagom vjere i vjerske pobožnosti svaku punoljetnu i zdravu muslimansku osobu u slučaju ugroženosti vjere i domovine, života i dostojanstva muslimana. „Džihad“ obvezuje svakog muslimana da se bori oružjem i svakim raspoloživim sredstvom u obrani i zaštiti navedenih vrijednosti. Prema ovome „džihad“ valja shvatiti kao vjeru i akciju, kao borbu na Božjem putu, koja svakom muslimanu treba biti preča čak i od roditelja. Takvi borci zaslužuju najveće nagrade. Poginuli u borbi na Božjem putu su „šehidi“. Spremnost na „džihad“ uz Božju pomoć jamči opstanak islama i muslimana, završava svoje predstavljanje „džihada“ Bilal Hasanović.²⁸

Zaokružujući kratki pregled u islamskom shvaćanju onoga što se u katoličkom poimanju razumije pod pojmom evangelizacija i nova evangelizacija mora se na kraju istaknuti da se pojmovi dakako *expressis verbis* ne pojavljuju, ali da se mogu naći slični sadržaji kojima se daje različito nijansirano značenje. Islamsko „pozivanje“ ili „upućivanje džihadom“ ili na drugi način ima svoje dodirne točke s evangelizacijom i misijama.

5. Izazovi nove evangelizacije u BH društvu u ekumensko - dijaloškom pogledu

S katoličke strane neosporna je podrška međureligijskom dijalogu. Evo samo dva dokaza: Papa Benedikt XVI. vrednuje dijalog, susret i suradnju kao bitne dijelove i načine naviještanja.²⁹ Prema njemu su sve religije pozvane dati svoj doprinos zajedničkom dobru. S druge strane neka bude spomenuto da je na svojem 12. redovitom zasjedanju od 5. do 26. listopada 2008. god. Biskupska sinoda preporučila, gdje je prikladno i korisno, promicati susrete između kršćana i muslimana.³⁰

Gdje je to prikladno i korisno ako ne u BiH. Bosna i Hercegovina je zemlja različitih kultura i vjeroispovijedi. Kulture ne smiju biti prepreka naviještanju izvorne religije, budući da svaka autentična kultura, da bi bila uistinu za čovjeka, treba biti otvorena transcenciji. Benedikt XVI. u pobudnici *Verbum Domini* ističe uz naglašavanje potrebe evangelizacije kultura, da Riječ Božja očituje „interkulturalnu narav“, koja je sposobna susresti i učiniti da se susretnu različite kulture.³¹

²⁸ Usp. Bilal HASANOVIĆ, *Islamska vjeronauka (osnovi)* (Visoko, 1993.), 191-192.

²⁹ Usp. BENEDIKT XVI., *Verbum Domini*, br. 92 te br. 117.

³⁰ Usp. BENEDIKT XVI., *Verbum Domini*, br. 118.

³¹ Usp. BENEDIKT XVI., *Verbum Domini*, br. 109-114.

Ovo posebno vrijedi za ekumenizam ali i za međureligijski dijalog.

Ako su različite kulture „interkulturalne“ naravi onda različite religije još više imaju „interreligijske“ naravi, te bi se i one, usprkos ogromnim dogmatskim razlikama, mogle i morale susretati na transcendentnom i antropološkom religioznom području. Nova evangelizacija, kao i pojam „islah“ trebali bi biti poziv i poticaj međureligijskom dijalogu i međureligijskoj teologiji. Kako međureligijski dijalog tako i međureligijska teologija morali bi biti vidno razlučeni od svakog sinkretizma i svakako još dublje razrađeni i povezani.³² Trojica posljednjih papa bezrezervno podržavaju međureligijski dijalog kao veliki doprinos miru u svijetu.

Bosna i Hercegovina je puna stranputica. Tako je i ovdje moguće naznačene pojmove krivo razumjeti i interpretirati. Kriva interpretacija i polovično razumijevanje naznačenih pojmova nove evangelizacije te pojmova „da'wah“, „islah“, a posebno „džihad“ mogla bi biti veliki izazov BH društvu. Ako bismo evangelizaciju s islamske strane shvatili samo kao „re-islamizaciju“, s pravoslavne strane samo kao „re-pravoslavizaciju“, s katoličke strane samo kao „re-katolicizaciju“, moglo bi u BH društvu doći do svjetskog prvenstva u religijskom natjecanju u kojemu bi izgubile sve Crkve i vjerske zajednice, kao i svi vjernici ove zemlje. Moglo bi doći do misionarske eskalacije koja bi nezaustavljivo vodila do sukoba vjera i kultura, što bi direktno vodilo do sukoba civilizacija.

S pozitivne strane ispravno shvaćena evangelizacija u svim nijansama i pojavama, ali utemeljena na vjeri, nošena Duhom, polazeći od nutarnje obnove vjere i života po vjeri (*ad intra*), takva evangelizacija se vraća svetom izvornom obliku, takva prizna Božju transcendenciju. Takva evangelizacija omogućuje susret Boga i u Bogu čovjeka kao Božje stvorenje, što pretpostavlja odnos vjere prema Bogu i odnos ljubavi prema čovjeku. Ako nam uspije takva nova evangelizacija u svojem temeljnom sadržaju i ovakvom razumijevanju, iako u različitim religioznim tradicijama i pod različitim nazivima, onda se neće imati straha od drugoga i drukčijega. Tako shvaćena evangelizacija bit će most na kojemu će se susretati vjere i međusobno obogaćivati vjernici. Tako shvaćena evangelizacija može biti temelj tolerancije i međureligijske teologije.

---

³² Usp. Niko IKIĆ, „Međureligijski dijalog i međureligijska teologija!“, *Vrhbosnensia* 11 (2007.), 225-235.

Umjesto zaključka

Završavam s jednim zanimljivim pogledom o toleranciji čak s kraja 12. stoljeća i jednom konstatacijom iz našeg vremena. Zanimljiv pogled o toleranciji u odnosu na ljude druge vjeroispovijedi oslikavaju riječi pape Inocenta III. u konstituciji *Licet perfidia Iudaeorum* od 15. rujna 1199. god. Druga vjeroispovijed ovdje je židovstvo. Papa polazi od toga da židovstvo treba višestruko kудiti, ali ih vjernici ne smiju tlačiti. U onome što im je dopušteno ne bi smjeli trpjeti nikakva ograničenja. Inocent im iskazuje svoju zaštitu i određuje da ih nitko od kršćana bez njihova pristanka ne smije dovesti na krštenje. Nadalje, zabranjuje kršćanima da ih se povređuje kao osobe, da se oduzima njihova imovina, da ih se prisili na mijenjanje običaja. Nadalje, neka ih nitko bičevima ili kamenjem ne uznemiruje u slavljenju njihovih blagdana. Također neka nitko ne oskvrnjuje njihova groblja, niti da za novac iskapa već ukopana tijela. Koji se ne budu držali ovih odredaba, bit će izopćeni, završava papa Inocent III., koji kao da je iz 12./13. st. unaprijed gledao što će se događati u BiH na kraju 20. stoljeća.³³

Završnom konstatacijom želim naglasiti da sve Crkve i vjerske zajednice u Bosni i Hercegovini početkom 21. st. izvanjski proživljavaju svoju renesansu, a iznutra svoju krizu. Kriza se odnosi i na evangelizaciju. Da nije tako, ne bi nam bilo potrebno govoriti o novoj evangelizaciji.

NEW EVANGELIZATION ACCORDING TO ORTHODOX AND ISLAMIC UNDERSTANDING

Summary

The concept of "new evangelization" is relatively new. The substance of the concept is still in the process of "fine-tuning" within Catholic theology. In this article we try to explain what this concept means and what it doesn't mean in the Catholic understanding. This explanation serves as the starting point for studying the concept and content of "new evangelization" in orthodox and Islamic belief. In the conclusion we point out some positive and potentially negative applications of "new evangelization" to society in Bosnia and Herzegovina from the point of view of ecumenism and dialogue.

Key words: *evangelization, new evangelization, da'wah, islah, jihad.*

Translation: Darko Tomašević and Kevin Sullivan

---

³³ Usp. Heinrich DENZINGER – Peter HÜNERMANN, *Zbirka sažetaka vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i čudoređu* (Đakovo: UPT, 2002.), br. 772-773.